

УДК 340.1; 342.5

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.31.143442>

В. А. Стрільчук, канд. юрид. наук, молодший науковий співробітник
Відділ конституційного права та місцевого самоврядування
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, 01601, Україна

МУНІЦИПАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ СТІЙКОГО (ЗБАЛАНСОВАНОГО) РОЗВИТКУ

В статті досліджується концепція стійкого розвитку крізь призму муніципального права. Встановлено, що муніципалізація концепту стійкого розвитку є результатом відображення внутрішньо узгодженого, релевантного взаємозв'язку Цілей Сталого Розвитку потребам локальної території, територіальної громади, а також потребам конкретної особистості.

Ключові слова: стійкий розвиток, муніципальне право, концепція.

Постановка проблеми. З інтенсифікацією процесів глобалізації локальна територія, де проживає кожна окремо взята особа, сім'я, територіальна громада як локальна спільнота та первинний суб'єкт місцевого самоврядування, та де органи та посадові особи місцевого самоврядування реалізують муніципальну владу, де безпосередньо реалізуються муніципальні права особи, стає «прогресивним майданчиком дій» для втілення загальноцивілізаційної ідеї стійкого (збалансованого) розвитку.

Як засвідчує практика провідних європейських країн, окрім формування відповідної правової та фінансової бази, необхідним напрямком також є підвищення рівня взаємодії та обміну досвідом втілення концепції стійкого розвитку, реалізації Глобальних Цілей Сталого Розвитку на муніципальному рівні, а також відповідна просвітницька діяльність через підвищення рівня обізнаності жителів муніципалітетів у даних питаннях.

Слід зазначити, муніципально-правовий вимір концепції стійкого (збалансованого) розвитку сприяє розширенню, а також переосмисленню окремих аспектів, які стосуються особливостей формування та виразу інтересу в місцевому самоврядуванні. При цьому, виявлення та диференціація останнього, як зауважує професор М. О. Баймуратов, демонструє та розкриває глибинний філософський, гносеологічний зміст муніципальної влади [1, 8]. У свою чергу, як слушно зазначає професор О. В. Батанов, саме «інтерес (потреби) жителів – рушійна сила муніципальної влади є надзвичайно важливим компонентом у питаннях організації місцевого самоврядування» [2, 322], чим власне в котре актуалізує підняте питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підняту в межах статті проблематику досліджували такі вчені як М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, В. Шарий, В. Ф. Сіренко, І. М. Правкіна. Загальноновизнаний світовою спільнотою Порядок денний

XI століття та ЦСР спонукають до оновлення підходів в розумінні окремих складових інститутів в системі муніципального права, а також відповідної галузі в цілому. Зокрема, це стосується розвитку муніципальних прав людини, інтересу в місцевому самоврядуванні, тощо.

Мета статті. Показати об'єктивно існуючі тенденції розвитку муніципального права, його інституційних складових під впливом ідеї стійкого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Жителі-члени територіальних громад приймають і враховують взаємозалежність, що існує між ними, під час вибору конкретних дій (поведінки), переслідуючи відповідні інтереси. Територія з її природними особливостями та природними ресурсами, якими вона наділена, а також соціально-економічною інфраструктурою, що функціонує на ній, є матеріальною основою життя територіальної громади. Тому територіальний інтерес є системою очікувань соціальних суб'єктів, що ґрунтується на рефлексії території, а також пов'язаних із нею проблем, їх життєвого простору, які є безпосередньо причиною відповідного типу територіальної поведінки або соціальної дії [3, 175-176].

Як зазначає вітчизняний вчений-правознавець В. Ф. Сіренко, саме інтерес є мовою громадянського суспільства, найпершим засобом спілкування між людьми і разом з тим причиною дій, яка спонукає людей [4, 16]. Інтерес - це продукт, який визначений результатом взаємозв'язку цілі (ідеальної моделі майбутнього, того до чого потрібно прагнути) та потреби (того необхідного, в чому людина відчуває потребу і що отримує через досягнення цілі) [5, 57]. В такому разі, погляд на концепт стійкого розвитку крізь призму інтересу в місцевого самоврядування дозволяє прийти до наступного висновку: муніципалізація концепту стійкого розвитку є результатом відображення внутрішньо узгодженого, релевантного взаємозв'язку ЦСР потребам локальної території, територіальної громади, а також потребам конкретної особистості. Водночас, важливим аспектом, беззаперечно вартим уваги є те, що концепт стійкого розвитку не тільки якісно та відповідно кількісно наповнює новим змістом категорію інтересу в місцевому самоврядуванні. Також він екзистенційно скеровує його у проспективному напрямку, адже вимагає від суб'єктів муніципального права в повсякденній діяльності при вирішенні нагальних проблем сьогодення (реалізації інтересу), одночасно враховувати інтереси майбутніх поколінь.

При цьому зауважимо, що стійкий розвиток також, акцентуючи увагу на необхідності підвищення відчуття власної відповідальності, вимагає переосмислення жителем-членом територіальної громади екзистенційних основ свого існування як суб'єкт-об'єкту в місцевому самоврядуванні. Він вимагає вироблення відповідального, зрілого погляду на локальну територію не тільки як на певний простір, в якому можна задовольнити свої економічні, соціальні, політичні та інші потреби, реалізовувати передбачені законодавством можливості. Але і як унікальне середовище, територію проживання, від екологічних властивостей якої безпосередньо залежить її здоров'я, здоров'я її рідних та близьких, в решті решт здоров'я наступних поколінь, а отже і їх добробут.

Як відомо, муніципальні права особи-члена територіальної громади ґрунтуються на «тріаді інтересів», які виникають у сфері місцевого самоврядування, а саме: інтересі території; інтересі територіальної громади; і на кінець інтересі конкретного жителя – члена територіальної громади [2, 322]. При цьо-

ООН з питань захисту прав на розвиток Арджун Сенгупта (Індія) (на вказаній посаді знаходився в період 2004-2008 рр.), право на розвиток можна розглядати як вектор різних прав, включаючи право на харчування, право на доступ до медичних послуг, право на освіту, право на забезпечення житлом та інших економічних, соціальних, культурних, цивільних і політичних прав разом з економічним розвитком. Право на розвиток буде виконуватися тільки у тому випадку, якщо всі права людини будуть виконуватися або якщо принаймні одне право буде виконуватися, а інші права не будуть порушуватися. Якщо ж деякі права виконуються в той час, як окреме право порушується, не може бути й мови про повне виконання прав людини на розвиток [11, 559].

У відповідності до статті 1 Декларації ООН Про право на розвиток, «Право на розвиток є невід'ємним правом людини, через яке кожна людина і всі народи мають право брати участь в такому економічному, соціальному, культурному і політичному розвитку, при якому можуть бути повністю здійснені всі права людини і основні свободи, а також сприяти і користуватися його благами [12]. Наступним постулатом, що знаходить своє формальне вираження у вищевказаному міжнародному документі та який не може залишитися поза увагою є твердження що саме людина є основним суб'єктом процесу розвитку і тому повинна бути активним учасником і бенефіціарієм права на розвиток (стаття 2 Декларації).

Звичайно, в умовах сьогодення, з інтенсифікацією процесів глобалізації та міжнародної міждержавної інтеграції, окремі положення згаданої Декларації ООН Про право на розвиток потребують оновленого погляду зокрема крізь призму концепції стійкого (збалансованого) розвитку та 17 ЦСР 2030, варто пам'ятати, що вона була першим міжнародним інструментом, в якому йдеться виключно про право на розвиток та закріплено підхід, розроблений на основі прав людини, спрямований на розвиток людини і боротьбу з бідністю [11, 559].

Варто наголосити, що фактично у кожній Доповіді про розвиток людини, підготовленій в рамках дії Програми розвитку ООН (ПРООН) відстоюється думка про те, що мета розвитку полягає в поліпшенні життя людей через надання їм більш широких можливостей вибору, вільного волевиявлення і поваги їх гідності [9, 27].

Так звана муніципалізація ЦСР, зокрема ЦСР 1 «Подолання бідності в усіх її формах та усюди» виходить із того, що у досягнення вказаної Цілі закладено багатоплановий підхід до бідності, що, у свою чергу, потребує цілого комплексу узгоджених заходів як на державному, так і регіональному та власне місцевому (муніципальному) рівнях. Адже дійсно саме органи місцевого самоврядування мають найкращі можливості для того, щоб виявляти на місцях людей, які живуть у бідності, та спрямовувати на їхні потреби ресурси й послуги, що допоможуть цим людям долати її. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування за надання місцевих основних послуг, таких як наприклад водопостачання і санітарія, робить їх ключовими партнерами у досягненні ЦСР 1 [13]. Безперечно, досягти такого результату представляється можливим за умови проведення якісної реформи місцевого самоврядування в Україні з наступним формуванням дійсно фінансово самодостатніх, стійких громад.

Отже бідність є не тільки глобальною проблемою людства, а власне проблемою, яка має локальний прояв, проблемою, що негативно впливає на можливість територіальної громади, її жителів реалізувати весь комплекс властивих їм прав

та свобод. Таким чином, вбачаємо за доцільне обґрунтувати майбутній вектор розвитку муніципальних прав людини і громадянина, відповідно розвитку вказаного інституту муніципального права саме в даному напрямку – створенні дійсно ефективних механізмів реалізації та забезпечення згаданих прав людини і громадянина на муніципальному рівні, а також доповнення системи вказаних прав правом територіальної громади, кожного жителя-члена територіальної громади на розвиток, в основу якого буде покладено концепцію стійкого (збалансованого) розвитку.

Висновки. Подолання бідності, забезпечення здорового способу життя, інклюзивної та доступної освіти, досягнення гендерного паритету в органах місцевого самоврядування, втілення політики енергоефективності через використання альтернативних джерел енергії, сприяння економічному зростанню, забезпечення інклюзивності, безпеки, життєстійкості міст та населених пунктів, запровадження стійких (збалансованих) моделей споживання та виробництва, боротьба зі зміною клімату та її наслідками, захист та відновлення екосистем, сприяння створенню та розбудові миролюбних, інклюзивних спільнот на усіх рівнях – це далеко не вичерпний перелік першочергових завдань, які сьогодні постають перед людиною XXI століття. Усі вони значною мірою зумовлені негативними процесами та тенденціями, які несе в собі глобалізація. Стосуючись усіх та одночасно кожного, маючи глобальний в цілому та локальний зокрема прояв, окреслені завдання повинні бути пріоритетними як в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, так і територіальних громад, їх об'єднань, фактично кожного жителя-члена територіальної громади. Безперечно, що для цього потрібно розвинуте, ефективне, засноване на принципі стійкого розвитку та стратегічної орієнтації місцевого самоврядування.

Список літератури

1. Баймуратов М. О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні: методологічні підходи до визначення основних ознак. Публічне право. 2011. № 2. С. 4-11.
2. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики. Київ, 2010. 656 с.
3. Шарий В. Сутність інтересів і поведінки територіальних громад у системі місцевого самоврядування України. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. Вип. 2. С. 166-177.
4. Сиренко В. Ф. Интересы - власть – управление. Киев, 1991. 154 с.
5. Правкина И. Н. Правовые стратегии как источник развития современного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Москва, 2016 г.
6. Баймуратов М. О. Територіальна громада в політичній системі і системі місцевого самоврядування України. Муніципальне право України. Київ, 2001. С. 115-150.
7. Бідність. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/poverty> (дата звернення: 16.07.2018 р.)
8. Віденська декларація та Програма дій ООН: Декларація, Міжнародний документ від 25.06.1993. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_504/page (дата звернення: 16.07.2018 р.)
9. Доклад о развитии человека за 2003 год. Цели в области развития, сформулированные в Декларации тысячелетия: межгосударственная договоренность об избавлении человечества от нищеты. Издано по заказу Программы развития Организации Объединенных Наций (ПРООН). Минск, 2003 г. 376 с.
10. Сенгупта А. Право людини на розвиток. URL: [www.unhchr.ch/Huridocda/ Huridoca](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca).

nsf/0/78e0cb0e6e6ea624c1256961004f7a98/ \$FILE/G0015327.pdf (дата звернення: 16.07.2018 р.)

11. «КОМПАС» Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: http://humra.org/wp-content/uploads/2016/03/compass_UA.pdf (дата звернення: 16.07.2018 р.)
12. Декларация о праве на развитие Принята резолюцией 41/128 Генеральной Ассамблеи от 4 декабря 1986 года. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_301 (дата звернення: 16.07.2018 р.)
13. Цілі сталого розвитку. Що треба знати органам місцевого самоврядування. URL: http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/SDG_LocalGov_v05.pdf (дата звернення: 16.07.2018 р.)

Стаття надійшла 04.09.2018 р.

В. А. Стрильчук, канд. юрид. наук, молодший научний співробітник
 Отдел конституционного права и местного самоуправления
 Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины
 ул. Трехсвятительская, 4, Киев, 01601, Украина

МУНИЦИПАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА УСТОЙЧИВОГО (СБАЛАНСИРОВАННОГО) РАЗВИТИЯ

Резюме

В статье исследуется концепция устойчивого развития сквозь призму муниципального права. Установлено, что муниципализация концепта устойчивого развития является результатом отражения внутренне согласованной, релевантной взаимосвязи ЦУР потребностям локальной территории, территориальной общины, а также потребностям конкретной личности. Для этого нужно развитое, эффективное, основанное на принципе устойчивого развития и стратегической ориентации местное самоуправление. Ведь, сражаясь с негативными процессами и тенденциями, которые несет в себе глобализация и касаясь всех и одновременно каждого, имея глобальное в целом и локальное в частности проявление, указанные в ЦУР задачи должны быть приоритетными как в деятельности органов и должностных лиц местного самоуправления, так и территориальных общин, их объединений, фактически каждого жителя члена территориальной общины.

Ключевые слова: устойчивое развитие, муниципальное право, концепция.

V. A. Strilchuk, Candidate of Juridical Sciences, Junior Researcher
 the Department Constitutional Law and Local Self-government
 V. M. Koretsky Institute of State and Law
 of National Academy of Sciences of Ukraine
 Str. Tryokhsviatitelska, 4, Kyiv, 01601, Ukraine

MUNICIPALIZATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE (BAL- ANCED) DEVELOPMENT

Summary

The article explores the concept of sustainable development through the prism of municipal law. It has been established that the municipalization of the concept of sustainable development is the result of the reflection of the interconnected, relevant interrelation of the SDG with the needs of the local territory, the territorial community, as well as the needs of the individual.

Key words: sustainable development, municipal law, concept.